

Diyarbakır

SOKAĞA ÇIKMA YASAKLARI VE GÜVENLİK SORUNLARININ İLİMİZ EKONOMİSİNE ETKİLERİ

30.03.2016
DİYARBAKIR TİCARET VE SANAYİ ODASI
DTSO RAPOR

SOKAĞA ÇIKMA YASAKLARI VE GÜVENLİK SORUNLARININ İLİMİZ EKONOMİSİNE ETKİLERİ

Bölgede yıllardır yaşanan siyasal sorunlar, ekonomik alanda ciddi tahribatlar yaratmış, bölgenin sosyo-ekonomik açıdan geri kalmasına ve bölge halkının ciddi ekonomik sorunlar yaşamasına neden olmuştur. Yıllarca ifade ettiğimiz Kürt sorununun barışçıl yollar ile çözümü ve sosyo-ekonomik geri kalmışlığın uygulanacak pozitif önlem ve politikalar ile giderilmesi, özellikle çözüm süreci ile birlikte anlam kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde ilk defa ilimizin yatırım ortamı değerlendirilerek, farklı sektörlerde rekabet edilebilirliğin geliştirilmesi için ihtiyaç duyulan kamu yatırımları, ekonomik ihtiyaçlar konuşulmaya ve ilgili kurumlar ile ortak politikalar üretilmeye ve uygulanmaya başlanmıştır.

Aynı zamanda, çözüm sürecinde artık geri dönülemez bir noktaya geldiği tüm kamuoyu tarafından ifade edilerek, çözüm sürecinin tarafları, daha çok süreci sahiplenmeye ve adım atmaya davet edilmiş, görüşmelerin izleme heyetleri tarafından takip edilerek kamuoyu ile de paylaşılması gerektiği belirtilmiştir.

Dolmabahçe görüşmeleri ile de tarafların üzerinde uzlaşabileceği ve bazı somut adımları içeren görüşme sonuçları kamuoyu ile paylaşılmış, bu durum toplumdaki beklentiyi ve umudu da arttırmıştır. Ancak, Dolmabahçe görüşmelerinden sonra içine girilen seçim sürecinde, çözüm masasının olmadığı, toplumsal gerilimin arttığı, toplumsal olayların ve güvenlik sorunlarının yaşandığı bir noktaya gelinmiştir.

İlimizde Haziran 2015 seçim döneminde HDP mitinginde ve sonrasında Suruç'ta bombaların patlaması, Sur ilçesi başta olmak üzere, bölgenin farklı illerinde hendeklerin kazılması ve sokağa çıkma yasakları ile gerilim her geçen gün artmıştır. Kasım 2015 seçimlerinden sonra bölgemiz artık yeniden çatışmaların yaşandığı, çözüm görüşmelerinin durduğu, geçmiş yıllara göre, çok daha ağır toplumsal, sosyal ve ekonomik sorunların yaşanacağı yeni bir döneme girmiştir.

Sur ilçesinde Eylül 2015'den bugüne kadar farklı aralıklar ile uygulanan ve Aralık 2015'den sonra Mart 2016'ya kadar kesintisiz bir şekilde sürdürülen sokağa çıkma yasakları nedeni ile 20.000'in üzerinde insanın Diyarbakır ilinin farklı ilçelerine veya farklı merkezlere göç ettikleri tahmin edilmektedir. Yasaklar süresince de ilin ticaret ve turizm merkezi olarak bilinen ilçesinde işletmelerin, esnafın uzun bir süre kapalı kaldığı ve iş kayıpları yaşandığı gözlenmiştir. Aynı şekilde kentin merkezinde gelişen olaylar, sokağa çıkma yasağı ve oluşan güvenlik sorunları bir bütün kentin ekonomisini de olumsuz etkilemiştir.

Bu rapor özellikle Sur ilçesindeki işletme ve esnaflar başta olmak üzere, farklı sektörlerde ilimizde gelişen ekonomik sorunların tespitine yönelik hazırlanmış olup, raporun temelini işletmelerden ve esnaflardan alınan beyanlar oluşturmaktadır. Ayrıca bu dönemde işletmeler ile yapılan toplantılardan elde edilen sonuçlara da yer verilmiştir.

İşletmeler ve Sivil Toplum Kuruluşları İle Yapılan Toplantıların Sonuçları;

15 Eylül 2015 tarihinde Odamız organizasyonu ile gerçekleştirilen ve farklı sektörlerden 130 işletmenin katılımı ile düzenlenen değerlendirme toplantısında;

- Dolmabahçe görüşmesi sonrasında, çözüm sürecinde atılacak adımların şeffaf bir şekilde kamuoyu ile paylaşıldığı, izleme heyeti ile müzakerenin başlatılacağı bir dönem beklendiği belirtilmiştir.
- Çözüm sürecinde ve öncesinde sürecin geliştirilmesine yönelik tüm tartışmalarda çözüm adına konuşulabilecek herşeyin konuşulduğu, sürecin gelişmesinin tarafların niyet beyanı, irade beyanına bağlı olduğu, müzakere süreçlerinin kararlılık isteyen siyasal, ekonomik, bölgesel değişkenlerden en az etkilenmesi gereken süreçler olduğu ifade edilmiştir.
- Çözüm sürecinin sonlandırılması, 7 haziran seçimlerinde gerilimi tırmandıran bir siyasetin yürütülmesi ve sonrasında gelişen çatışma ortamında pek çok insanın hayatını kaybettiği ve birlikte yaşama duygusunun zayıflatıldığı belirtilerek, tüm sorunlardan önce ölümlerin durdurulması için hassasiyetlerin geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.
- Çözüm sürecine yönelik tüm olumsuz değerlendirmelere rağmen, çözüm sürecinin getirdiklerinin kabul edilmesi gerektiği, bu süreç ile birlikte bölgemizde daha iyi bir yatırım ikliminin oluştuğu, ekonomik, sosyal ve toplumsal sorunların daha görünür olduğu ve bu sorunlara yönelik adımların atılması içinde uygun bir zeminin oluştuğu ifade edilmiştir.
- Çözüm süreci ile birlikte teşvik kapsamında sunulan bazı muafiyetler ile ihracatta kısmi bir artış sağlandığı, yatırım teşvik belgesi sayılarında ve yatırım tutarlarında bir artış gözlemlendiği, aynı zamanda organize sanayi bölgesinde dışardan daha çok yatırımcı ile görüşüldüğü ve yatırım talebi alabildiği ifade edilmiştir.

Değerlendirmelerin yapıldığı Eylül 2015, ilimiz Sur ilçesinde kısa süreli sokağa çıkma yasağının uygulandığı ve hendeklerin oluştuğu dönemdir. Bu dönemde gelişen sürece ilişkin kaygılar net olarak ifade edilmiştir.

İkinci bir değerlendirme toplantısı 16.02.2016 tarihinde yaklaşık 100 sivil toplum kuruluşu ve işletmenin katılımı ile düzenlenmiştir. Yapılan değerlendirmelerde;

- Çözüme dair umudun zayıfladığı, yaşanan ölümlerin, göçlerin, toplumsal, sosyal ve ekonomik sorunların çok daha ciddi boyutlara ulaştığı belirtilmiştir.
- Daha önce köylerden kent merkezlerine göç eden insanların, bugün yeniden göç etmek zorunda kaldıkları ifade edilmiştir.
- Sur ilçesinde sokağa çıkma yasağının 83. gününde, olayların devam edeceği, farklı ilçe ve merkezlerde de gelişeceği kaygıyla ifade edilmiştir.
- Özellikle Türkiye'nin batısı ile toplumsal kopuşun arttığı ve tekrar müzakere masasına dönülmesi gerektiği, geçen her gün masaya dönüşün daha zor olacağı ifade edilmiştir.

- Ekonomik alanda, Ortadoğu'daki savaş, toplumsal alanda oluşan tepkiler nedeni ile gittikçe daralan bölge üretimi ve ticaretinin, şu an durma noktasına geldiği belirtilmiştir.

Bu değerlendirme toplantısında yaşanan ölümler ve yaşamsal kaygılar nedeni ekonomik sorunların ve ekonomik anlamda oluşan tahribatın konuşulması için uygun ortamın henüz oluşmadığı görülmüştür.

Sur İlçesindeki İşletme ve Esnaflara Yönelik Saha Çalışması Sonuçları:

Odamız tarafından ekonomik alanda oluşan hasarın ve sorunların tespitine yönelik saha çalışması Şubat 2016'da başlatılmıştır.

Tablo 1: Sur ve Bağlar İlçelerinde Sokağa Çıkma Yasağı İlanları;

Yasak İlan Edilen Mahalle ve Caddeler	Mahalle ve Cadde Sayısı	S. Ç. Yasağın Başladığı Tarih ve Saat	S. Ç. Yasağının bitirildiği tarih ve saat	S. Ç. Yasağı Süresi
Abdaldede, Alipaşa, Cami Kebir, Cami Nebi, Cevatpaşa, Dabanoğlu, Fatihpaşa, Hasırlı, İskenderpaşa, Melikahmet, Ziya Gökalp, Lalebey, Süleyman Nazif, Savaş, Cemal Yılmaz mahalleleri	15 mahalle	06.09.2015 – 09:30	07.09.2015 – 06:00	Yaklaşık 1 gün
Abdaldede, Alipaşa, Cami Kebir, Cami Nebi, Cevatpaşa, Dabanoğlu, Fatihpaşa, Hasırlı, İskenderpaşa, Melikahmet, Ziya Gökalp, Lalebey, Süleyman Nazif, Savaş, Cemal Yılmaz mahalleleri	15 mahalle	13.09.2015 – 05:00	14.09.2015 – 17:00	Yaklaşık 1,5 gün
Cevatpaşa, Dabanoğlu, Fatihpaşa, Hasırlı, Savaş, Cemal Yılmaz mahalleleri ve Gazi Caddesi	6 mahalle ve bir cadde	10.10.2015 – 05:00	12.10.2015 – 20:00 (Dabanoğlu, Cemal Yılmaz, Cevatpaşa),	Yaklaşık 2,5 gün
			13.10.2015 – 15:30 (Fatihpaşa, Hasırlı, Savaş mahalleleri ve Gazi Caddesi)	Yaklaşık 3,5 gün
Cevatpaşa, Dabanoğlu, Fatihpaşa, Hasırlı, Savaş, Cemal Yılmaz mahalleleri ve Gazi Caddesi	6 mahalle ve 1 cadde	02.12.2015 – 05:00	10.12.2015 – 23:00	Yaklaşık 9 gün

Cevatpaşa, Dabanoğlu, Fatihpaşa, Hasırlı, Savaş, Cemal Yılmaz mahalleri ve Gazi Caddesi	6 mahalle ve 1 cadde	11.12.2015 – 16:00	13.03.2016 – 08:00 (Cevatpaşa mahallesinin tamamı ve Dabanoğlu'ndan Marangoz, Miras, Süleyman Nazif ve Varol Sokaklar, Gazi Caddesi),	Yaklaşık 104 gün
			16.03.2016 – 08:00 (Savaş mahallesinden Buzcular, Buzcular 1, Eski Yoğurt Pazarı, Çiftehan sokak, Dabanoğlu mahallesinden Bıyıklı Mehmet Paşa sokakın Arma sokağ kadar olan kısmı ile Orta Karataş Sokak),	Yaklaşık 107 gün
			Diğer mahalleler	Yaklaşık 121 gün
Abdaldede, Alipaşa, Lalebey, Süleyman Nazif, Ziya Gökalp mahalleleri ve Melik Ahmet Caddesi	5 mahalle, 1 cadde	27.01.2016 – 11:30	03.02.2016 – 10:00	Yaklaşık 8 gün
Melik Ahmet, Cami-i Kebir, Cami Nebi ve İskenderpaşa mahalleleri	4 mahalle	02.02.2016 – 24:00	03.02.2016 – 10:00	Yaklaşık 0,5 gün
Gazi Caddesi Çiftehan sokak girişi ve Mardin kapı arasındaki bölüm	1 cadde	09.02.2016 – 06:00	13.03.2016 – 08:00	Yaklaşık 34 gün
Kaynarstepe mahallesi	1 mahalle	15.03.2016 – 03:00	21.03.2016 – 06:00	Yaklaşık 6 gün
Gürsel Caddesi, Nühket Coşkun Caddesi ve Cemiloğlu Caddesinden Bağlar Dörtüola kadar olan kısmı	3 cadde	15.03.2016 – 09:00	21.03.2016 – 06:00	Yaklaşık 6 gün

04.03.2016 – 22.03.2016 tarihleri arasında toplam 395 işletme ve esnaf ile yüz yüze görüşme yapılarak 13 sorudan oluşan bilgi formunu doldurmaları sağlanmıştır. Görüşmelerin tamamı daha önce yasağın uygulandığı, şu an kontrollü giriş çıkışın sağlandığı ve sokağa çıkma yasağının kaldırıldığı alanlarda uygulanmıştır. Bu alanlar; Kıbrıs Caddesi, İnönü Caddesi, Gazi Caddesi, Melik Ahmet Caddeleri ve caddeler üzerindeki bazı sokaklar, pasajlar ve iş hanlarıdır.

Tablo 2: Görüşme Yapılan İşletmelerin bağlı Oldukları Kurumlara Göre Dağılımı;

	İşletme Sayısı
DTSO'ya bağlı işletme sayısı	180
DESOB'a bağlı işletme sayısı	162
Diğer	53
Toplam	395

Sokağa çıkma yasağının devam ettiği alanlardaki küçük esnaflar ile görüşülememiş, peynirciler ve yoğurtçular pazarına güvenlik sebebi ile girilememiştir. Görüşme yapılan işletme ve esnafların %45'i Odamıza kayıtlı, %41'i DESOB'a kayıtlıdır.

Tablo 3: İşletme ve Esnafların Yerlerine Göre Dağılımı;

	İşletme Sayısı
Gazi Caddesi	96
İnönü Caddesi	80
Vakıflar İş Hanı	31
Kıbrıs Caddesi	30
Melik Ahmet Caddesi	16
Diğer (cadde belirtilmeyen, Kuyumcular, Japon vb. pasajlar	142

NOT: Cadde belirtmeyen işletmelerin tamamı diğer kısmına ilave edildiği için bazı caddelerdeki görüşme sayıları gerçekleşenden daha düşük olarak belirtilmiştir.

Görüşmeler sokağa çıkma yasağının 13.03.2016 ve 16.03.2016 tarihlerinde kaldırıldığı tüm alanlarda yapılmıştır.

Tablo 4: Görüşme Yapılan İşletme ve Esnafların Sektörel Dağılımı;

Sektörlere Göre Dağılım	İşletme Sayısı
Tekstil (perakende, toptan, giyim, ev tekstili, çeyizlik ürünler vb.)	94
İletişim (GSM, teknik servis, bilişim hiz.)	40
Gıda (pastane, fırın, tatlıcı, büfe, toptan satış vb.)	35
Lokanta	19
Otel	24
Kuyumcu (gümüş, toptan satış, perakende satış vb.)	20
İnşaat (malzeme satışı)	13
Optik Ürünleri	13
Elektrik, Elektrik malzemeleri (malzeme satış)	11
Ayakkabı, çanta ürünleri	8
Tuhafiye ürünleri	8
Eczane, ecza deposu	6
Turizm Acentesi	6

Görüşme yapılan işletmelerin ağırlıklı olarak toptan ürün satışı yaptığı, Diyarbakır ve çevre illere dağıtımları bulunduğu görülmüştür. Sur ilçesi, özellikle tekstil, kuyumcu, optik, tuhafiyeye, gıda, ayakkabı ve çanta ürünleri, geleneksel ürünler gibi alanlarda bir bütün kentin ve dışardan gelen turistlerin yoğun olarak alışveriş yaptıkları, çevresindeki kurumlar ve ticari alanlar nedeni ile de sirkülasyonun yoğun olduğu bir bölgedir. Bu nedenle, Eylül 2015'den sonra bugüne kadar, Sur ilçesinin ve özellikle esnaf ve işletmelerin yoğunlaştığı cadde ve iş hanlarının kapalı olması, bir bütün buradan alışveriş yapan tuhafiyeye, tekstil, mensucat, kuyumcu vb. tüm işletmelerin de etkilenmesine neden olmuştur.

Tablo 5: İşletmelerin Sokağa Çıkma Yasağı ve Güvenlik Nedeni ile kapalı kaldıkları süre;

Sokağa Çıkma yasağında kapalı kalınan süre	İşletme Sayısı
1 gün – 29 gün kapalı kalan işletme sayısı	5
30 gün – 40 gün kapalı kalan işletme sayısı	41
41 gün – 74 gün kapalı kalan işletme sayısı	67
75 gün – 89 gün kapalı kalan işletme sayısı	11
90 gün – 100 gün kapalı kalan işletme sayısı	102
101 gün – 110 gün kapalı kalan işletme sayısı	105
111 gün – 120 gün kapalı kalan işletme sayısı	51
130 gün kapalı kalan işletme sayısı	2
140 gün kapalı kalan işletme sayısı	3
Kapalı kalmadığını belirten işletme sayısı	8
Toplam	395

İşletmelerin sokağa çıkma yasakları ve güvenlik sorunları nedeni ile kapalı kaldıkları süreye ilişkin; İşletme ve esnafların %65'inin 90 – 120 gün süre ile kapalı kaldıkları, %30'unun 30-89 gün süre ile kapalı kaldıkları görülmüştür. Bu süreler yasakların uygulandığı tarihler ile karşılaştırıldığında, özellikle Aralık 2016'dan sonra kapalı kaldıkları sürenin belirtildiği, daha önceki yasaklardaki kapanma durumlarının yansıtılmadığı görülmüştür.

Tablo 6: İşletme ve Esnafların Mülkiyet Durumları

İşletme Alanının Mülkiyeti	İşletme Sayısı
Faaliyet gösterdiği işyeri kira olan işletme ve esnaf sayısı	317
Faaliyet gösterdiği işyeri kendisine ait olan işletme ve esnaf sayısı	75
Diğer	3

İşletme ve esnafların mülkiyet durumlarına ilişkin; %80'inin işyerlerinin kira olduğu görülmüştür. Yapılan görüşmelerde işletmeler kapalı kaldıkları süre zarfında da kira bedellerini ödediklerini belirtmişlerdir. Vakıflar İş Hanı, Hasanpaşa gibi Vakıf mallarında da kira bedellerinin ödendiği, ödenmeyen kira bedellerinin de mevcut durum göz önünde bulundurulmadan talep edildiği belirtilmiştir.

Tablo 7: İşletme ve Esnafların Ödedikleri Kira Bedellerine Göre Dağılımı;

Kira Bedeli	İşletme Sayısı
180,00 – 500,00 TL	61
501,00 – 1.000,00 TL	61
1.001,00 – 1.500,00 TL	51
1.501,00 – 2.000,00 TL	30
2.001,00 – 2.500,00 TL	24
2.501,00 – 3.000,00 TL	20
3.001,00 – 4.000,00 TL	21
4.001,00 – 5.000,00 TL	16
5.001,00 – 7.000,00 TL	16
7.001,00 – 10.000,00 TL	10
10.001,00 – 15.000,00 TL	3
15.001,00 - TL	2

İşletme ve esnafların ödedikleri kira bedellerine göre dağılımlarına ilişkin; %57'sinin 180,00 – 2500,00 TL arasında kira bedeli ödediği, %14'ünün 2.501,00 – 5.000,00 TL arasında kira bedeli ödediği ve salt kapalı kaldıkları süre değil, Eylül 2015'den bugüne ve bundan sonra da normale dönüncüye kadar kira bedellerinin herhangi bir işletme geliri olmadan karşılandığı, karşılanacağı belirtilmiştir.

Tablo 8: Sokağa Çıkma Yasağı Öncesi İşletmelerin Çalışan Sayılarına Göre Dağılımı;

Yasak öncesi işletmelerin çalışan sayılarına göre dağılımı	İşletme Sayısı
1-5 kişi çalıştıran işletme, esnaf	308
6-10 kişi çalıştıran işletme, esnaf	44
11-20 kişi çalıştıran işletme, esnaf	29
20-50 kişi çalıştıran işletme, esnaf	9
Yanında çalışan olmayan işletme, esnaf	5

İşletmelerin %77'sinin 1-5 kişi çalıştıran işletmeler, %11'inin de 6-10 kişi çalıştıran işletmeler olduğu görülmüştür.

Tablo 9: Sokağa Çıkma Yasağı Sonrasında İşletmelerin çalışan Sayılarına Göre Dağılımı;

Yasak sonrası işletmelerin çalışan sayılarına göre dağılımı	İşletme Sayısı
1-5 kişi çalıştıran işletme, esnaf	316
6-10 kişi çalıştıran işletme, esnaf	37
11-20 kişi çalıştıran işletme, esnaf	9
20-50 kişi çalıştıran işletme, esnaf	5
Yanında çalışan olmayan işletme, esnaf	22

İşletmeler sokağa çıkma yasağı sonrasında yasak süresince süresiz bir şekilde izne ayrılan veya çıkardıkları çalışanlar ile çalışmaya başlayacaklarını veya başladıklarını beyan etmişlerdir.

Tablo 10: Toplam Çalışan Sayısının Yasak Öncesi ve Sonrasına Göre Dağılımı;

İşletmelerin Toplam Çalışan Sayıları	Çalışan Sayısı
Yasak öncesi toplam çalışan sayısı	1.750
Yasak sonrası toplam çalışan sayısı	1.213

Sokağa çıkma yasakları ile birlikte çalışan sayısında %30'luk bir kayıp olduğu görülmektedir. Ancak işletmelerin kapalı kaldıkları süre zarfında çalıştırdıkları personellerinin büyük çoğunluğunun herhangi bir gelirden yoksun olduğu, genel olarak günlük veya haftalık ücretler ile çalıştırıldıkları ve bu bölgede kısa süreli ve geçici çalışmanın yoğun olduğu görülmüştür. Yani Eylül 2015'den sonra, Sur ilçesindeki işletme ve esnaflarda çalışanların, gelir düzeyinin olumsuz etkilendiği ve yasak kalktıktan sonra yeniden eski işyerleri tarafından geri çağrıldıkları görülmüştür. Ancak daha büyük işletmelerde yetiştirilen nitelikli çalışanların işten çıkarıldığı, yasak sonrası da aynı kapasitede hizmet sunumuna başlanamadığı için nitelikli çalışan kaybının olduğu da gözlenmiştir.

Tablo 11: İşletmelerin Uğradıkları Zararlara İlişkin Beyanları;

İşletmelerin Uğradıkları Zarara İlişkin Beyanları	İşletme Sayısı
5.000,00 – 25.000,00 TL	77
25.001,00 – 50.000,00 TL	100
50.001,00 – 100.000,00 TL	99
101.000,00 – 200.000,00 TL	51
201.000,00 – 500.000,00 TL	39
501.000,00 – 1.000.000,00 TL	14
1.000.001,00 -	2
Cevap alınamayan	13

İşletmelerin sadece kapalı kaldıkları süre içinde uğradıkları iş kaybı değerlendirilerek zararlarına ilişkin bilgi vermeleri talep edilmiş, %69'u 5.000,00 – 100.000,00 TL arasında zarara uğradıklarını belirtmişlerdir. Ancak Aralık 2015 öncesinde de bölgede oluşan güvenlik algısı, yapamadıkları satışlar nedeni ile oluşan iş ve müşteri kayıpları ve bundan sonra normale dönünceye kadar oluşacak kayıplar düşünüldüğünde kapalı kaldıkları süre için beyan ettikleri zararların oldukça üzerinde bir kayıp olduğu tahmin edilmektedir.

Görüşme yapılan 395 işletme ve esnafın toplamda yaklaşık 50 milyon TL değerinde zarar beyan ettikleri alınan bilgi formlarından tespit edilmiştir.

Tablo 12: Firmaların Destek Alımlarına Göre Dağılımı;

Firmaların Destek Alımları	İşletme Sayısı
Diyarbakır Valiliği 3.000,00 TL destek alan firma sayısı	73
Herhangi bir destek almayan firmalar	322

Güvenlik sorunlarının yoğun olarak yaşandığı dönemden bugüne kadar sadece basit usulde faaliyet gösteren belli sayıda esnafa Diyarbakır Valiliği'ne yaptıkları başvuru üzerinden 3.000,00 TL destek sağlanmıştır. Görüşme yapılan işletme ve esnafın %18'i bu desteği almıştır.

Tablo 13: İşletmelerin Mevcut Durumlarında Bir Değişiklik Olup Olmadığına Göre Dağılımı;

İşletmenin tüzel kişiliği veya Sur ilçesindeki faaliyet alanına ilişkin bir değişiklik olup olmadığına dair işletme beyanı	İşletme Sayısı
Diyarbakır'ın farklı bir yerinde yer açtım	6
İşletmemin vergi kaydını sildim, yeni bir vergi kaydı oluşturmayı düşünüyorum	1
Finansmana ihtiyacım olduğu için Sur' daki dükkan / ev vb. mülkümü satışa sundum	1
Herhangi bir işlem yapmadım. Olayların durdurulmasını bekliyorum	379

Görüşme yapılan işletme ve esnafın %95'i işyerlerinin tümünden kapatılması, başka yere taşınması, vergi kaydının silinmesi vb. farklı bir işlem yapmadığını beyan etmiştir. İşletme ve esnafın mevcut birikimleri veya borçlanarak bu süreci atlarmaya çalıştıkları, durumun normale dönüşüne ve daha sonra da oluşan zararlarının karşılanacağına ilişkin beklenti ve umutlarının olduğu görülmüştür.

Esnaf ve işletmelerin bir kısmının banka ile kredi ilişkilerinin bulunmadığı ancak bankalar ile ilişkileri bulunanların bu dönemde önemli sorunlar yaşadıkları ifade edilmiştir.

Görüşme yapılan işletme ve esnafın %14'ü, mevcut kredilerinin geri çağrıldığını belirtmişlerdir. İşletmeler yeni kredi taleplerinin reddedildiğini, mevcut kredilerini yapılandıramadıklarını, özellikle toptan satış yapan işletmeler ağırlık olarak çeklerinin yazıldığını belirtmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde işletme ve esnaf tarafından ifade edilen genel olarak ortaklaştıkları sorunlar;

- Tekstil (ev tekstili, çeyizlik ürünler, konfeksiyon giyim ürünleri vb.), ayakkabı, çanta ürünleri gibi perakende ve toptan satış alanlarında satışa sunulan ürünlerin sezonluk ürünler olduğu, kapalı kaldıkları süre nedeni ile bütün bir sezonun kaybedilmesi ve dağıtım ve satış ilişkilerinin bozulması, gelecek sezon içinde alım sürecinde geç kalınması ve bu nedenlerle oluşan iş kayıpları
- Yasak süresince işyerinde klan gıda ürünlerinin bozulması ve bu nedenle oluşan iş kayıpları
- Finansman açısından yaşanan sorunlar (kredilerin ödenememesi, çeklerin yazılması, mevcut birikimler ile sürecin götürülmesi, yeni kredi taleplerinin olumsuz karşılanması)

- Yasağın uygulandığı dönemde ve kalktıktan sonra ilgili kurumlardan ve mercilerden bilgi ve destek alınamaması
- Tüm işletmeler açısından, güvenlik algısının başladığı günden bugüne kent içinden ve çevre illerden müşteri kayıplarının yaşanması ve yeniden müşteri kazanma sorunu ile karşı karşıya kalınması
- Sur ilçesinin belirli mahallelerinde yasağın devam etmesi, daha önce yasak uygulanan caddelere de kontrollü giriş çıkışların sağlanması nedeni ile işyerleri açılmasına rağmen iş hacimlerinin normale dönmemesi ve bunun devam edecek olması
- Kontrollü geçişler, bazı bölgelerin trafiğe açık olmaması ve taşıma araçlarının henüz normal güzergahlarına dönmemesi nedeni ile geçmiş dönemdeki satış ve ticaret hacmine dönüşün sağlanamaması
- Yaşanan olayların, sorunların bir bütün kent halkında ve müşterilerde yarattığı algının ve geleceğe dair kaygıların ve belirsizliğin kent genelinde hakim olması

Yapılan görüşmelerde işletme ve esnaflar tarafından ifade edilen, genel olarak ortaklaştıkları talepler;

- Diyarbakır ilinin, Sur ilçesinin afet bölgesi olarak ilan edilmesi
- Yasak süresince oluşan hasarların ve zararların karşılanması
- Bankalar ve resmi kurumlar nezdinde yaşanan sıkıntıların çözülmesi
- İşletme ve esnafı kısa sürede finansman açısından rahatlatacak uzun vadeli faizsiz kredi ve hibe gibi araçların geliştirilmesi
- Mevcut banka kredilerinin yeniden yapılandırılması, faizsiz olarak ödeme planlarının ötelenmesi, yeni kredi kullanımında kolaylıklar sağlanması
- Çekleri yazılan işletme ve esnaflar için sicil affı sağlanması
- SGK, Vergi, Oda aidatları gibi ödemelerin silinmesi / 1 yıl süre ile ertelenmesi ve oluşan faizlerin silinmesi
- Özellikle Hasanpşa Hanı, Vakıflar İş Hanı gibi vakıflara ait iş yerlerinde biriken kira bedellerinin silinmesi / 1 yıl süre ile alınmaması / ertelenmesi
- Sur içinden alışveriş yapılması için özendirici kampanyalar düzenlenmesi

Sonuç Olarak;

Saha çalışması yasağın kalktığı alanlarda uygulanmış olup, bu alanlardaki işletmelerde genel olarak fiziki bir hasarın olmadığı görülmüştür. Ancak işletmelerin kapalı oldukları süre zarfında ciro kaybının yanında, finansman planları, sezonluk üretim, toptan satış ve dağıtım ilişkileri gibi faaliyet alanlarına göre farklı zararlar ile karşı karşıya kaldıkları ve bu zararların da salt yasak süresi ile sınırlı kalmayacağı görülmüştür. Yasağın belli bölgelerde devam etmesi, yasak kalkan alanlarda da kontroller, aramalar nedeni ile işletmelerin belirli bir süre daha normal hizmet, üretim ve satışlarına geri dönmemesinin mümkün olmadığı görülmüştür. Ayrıca kapalı oldukları süre içinde salt yerelde iş ve müşteri kaybı yaşamadıkları, ayrıca satış ve dağıtım yaptıkları tüm alanlarda iş ilişkilerinin zarar gördüğü ve özellikle Sur'da faaliyet gösterdikleri için bazı müşterilerin alımlarını durdurdukları belirtilmiştir. Yani yaşanan olaylar süresince kamuoyunda oluşan algının ve tepkilerin bundan sonraki dönemde salt Sur

işletme ve esnafları değil, bir bütün ilin ve bölgenin üretim ve hizmet sunumunu olumsuz etkilediği ve etkileyeceğini ifade etmek mümkündür. Aynı şekilde, toptan satış yapan işletmelerin veya hizmet sunan işletmelerin dışardan mal tedariklerinde de zorlandıkları, bu dönemde önceki döneme göre farklı ödeme planları ve alım miktarları ile tedarik ilişkilerinin de olumsuz etkilendiği görülmüştür.

İşletme ve esnaflar, bu dönemde özellikle ilgili kurumların desteğini alamadıklarını, Sur esnaf ve işletmelerin bu süre zarfında yalnız bırakıldığı ve henüz mevcut belirsizliğin aşılması için net olarak önlem ve planlamaların açıklanmadığını ifade etmişlerdir.

Alınacak önlemler ve çalışmalar ile sorunların çözümüne katkı sunulabileceği ancak bir bütün olarak ekonominin gelişimi için yeniden barış ortamının sağlanması ve oluşan güvenlik algısının kırılmasının olmazsa olmaz olduğunu ifade etmişlerdir.

Odamız tarafından yasağın uygulandığı alanda bulunan üyelerimizin aidatlarının affedilmesi ile ilgili alınan talepler doğrultusunda çalışma yapılmış ve Üyelerimizin iradesi dışında meydana gelen bu durum karşısında bir nebze de olsa yardımcı olmak adına 5174 sayılı kanunun 17. Maddesinin birinci fıkrasının “o” bendine istinaden Oda Meclisine verilen yetkiye dayanılarak iş yerleri Sur İlçesinde bulunan (sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı bölgeler) Odamız üyelerine yönelik 2016 yılı borçları dahil birikmiş aidat anapara ve gecikme zammı borçlarının af edilmesine Odamız meclisince karar verilmiş ve uygulanmıştır.

Sigorta Sektöründe Yaşanan Sorunlara İlişkin Saha Çalışması Sonuçları;

Odamıza kayıtlı 117 sigorta acentesinin gelişen çatışma ortamı nedeni ile sigorta işlemlerinde yaşadıkları sorunların tespitine yönelik Ocak – Şubat 2016 tarihleri arasında mail ve telefon aracılığıyla hazırlanan bilgi formu üzerinden çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışma ile 39 sigorta acentesine ulaşılmış ve 11 soruluk bilgi formunu doldurmaları sağlanmıştır.

Tablo 1: Sigorta Acentelerinin Sigorta Sözleşmeleri Sayısına Göre Dağılımı;

Sigorta Acentelerinin Sigorta Sözleşmeleri Sayısına Göre Dağılımı	İşletme Sayısı
Sigorta sözleşmesi bulunmayan acente sayısı	25
1 adet sigorta sözleşmesi bulunan acente sayısı	33
2 adet sigorta sözleşmesi bulunan acente sayısı	26
3-5 sigorta sözleşmesi bulunan acente sayısı	21
6 ve üzeri sigorta sözleşmesi bulunan acente sayısı	12
Toplam	117

117 sigorta acentesinin %21'inin henüz bir sigorta işletmesi ile sözleşmesinin bulunmadığı, %28'inin 1 sigorta işletmesi ile sözleşmesinin bulunduğu, %22'sinin 2 sigorta işletmesi ile

sözleşmelerinin bulunduğu, %17'sinin 3-5 sigorta işletmesi ile sözleşmelerinin bulunduğu, %10'unun da 6 ve üzeri sigorta şirketi ile sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Daha fazla sayıda sigorta işletmesi ile sözleşmesi olan acenteler ağırlıklı olarak batı illerinde faaliyet gösteren sigorta işletmelerinin şubeleridir. Yani ilimizdeki sigorta acentelerinin sigorta sözleşme sayılarının düşük olduğu ve bu dönemde sözleşme imzalamada ve süresi dolmuş sözleşmeleri yenilemede sorunlar ile karşılaştıkları görülmüştür.

Tablo 2; Görüşme yapılan acentelerin hizmet verdikleri sigorta işletmelerine göre dağılımı;

Sigorta Şirketi	Sözleşmesi olan acente sayısı
Alianz Sigorta	14
Anadolu Sigorta	11
Halk Sigorta	9
Groupama Sigorta	7
Ray Sigorta	6
Mapfre Sigorta	4
Axa Sigorta	4
Eureko Sigorta	3
HDI Sigorta	3
Türk Nippon Sigorta	3
Ergo Sigorta	3
Demir Sigorta	1
SBN Sigorta	1
Güneş Sigorta	1
Ak Sigorta	1
Işık Sigorta	1

Saha Çalışmasında Elde edilen Sonuçlar:

- Görüşme yapılan sigorta acentelerinin %92'si, 2015 Haziran ayından sonra hizmet verdikleri sigorta şirketlerinin fiyatlarını yükselttiklerini belirtmişlerdir.
- 39 acente bünyesinde toplam 95 kişinin çalıştığı belirtilmiştir. Haziran 2015 tarihinden sonra çalışan sayısının değişip değişmediğine ilişkin, herhangi bir değişiklik olmadığı ve çalışan sayısının aynen korunduğu görülmüştür.

- Haziran 2015 tarihinden sonra sigorta fiyatlarındaki değişime ilişkin; firmalar kaza sigortasında ortalama %100'ün üzerinde bir artış olduğunu, yangın sigortasında ortalama %50'nin üzerinde bir artış olduğunu, inşaat all risk sigortasında ortalama %30'un üzerinde bir artış olduğunu belirtmişlerdir. Yani sigorta acenteleri oluşturdukları sigorta poliçelerinde Haziran 2015'den sonra fiyatların arttığını ifade etmişlerdir.
- Haziran 2015'den sonra sigorta acentesi olarak aldıkları komisyonlarda bir değişiklik olup olmadığına ilişkin; 26 firma (Görüşme yapılan firmaların %66'sı) aldıkları komisyonların azaldığını belirtmişlerdir. 20 firma (görüşme yapılan firmaların %50'si) aldıkları komisyonların %2-%15 arasında azaldığını belirtmiştir.
- Firmaların sigorta sözleşmelerinde terör teminatı verip veremedikleri sorulduğunda; 23 firma (görüşülen firmaların %58'i) ilimizin daha güvenli bölgeleri için terör teminatı verebildiklerini, 8 firma Haziran 2015 tarihinden sonra yaptıkları sigorta poliçelerinin hiçbirinde terör teminatı veremediklerini aktarmışlardır.

Firmaların dile getirdikleri ve genel olarak ortaklaştıkları sorunlar;

- Özellikle fiyat artışları nedeni ile yaşanan sorunlar, artan sigorta primlerinin müşterilere anlatılamaması
- Fiyat artışlarının yenilenmelerde sorun olması, hasar olmamasına rağmen primlerin %100-%200 civarında artması
- Haziran 2015 tarihinden sonra da yenileme dışında sigorta işlem sayısının oldukça düşük gerçekleşmesi
- Sigorta şirketlerinin zarar durumunda, il olarak acente komisyonlarının düşürülmesi yoluna gitmeleri
- Fiyat artışı nedeni ile müşterilerin kasko sigortası yapma oranlarının düşmesi, trafik sigortası zorunlu olduğu için yapmak zorunda kalmaları ve 2-3 kat artan trafik sigortası fiyatları nedeni ile de müşteriler ile sorun yaşamaları. Ülke genelinde uygulanan zammın üzerinde bir uygulamanın bölge bazında uygulanması
- İnşaat all risk ve yangın sigorta poliçelerinde, diğer bölgelerde acente ekranında rahatlıkla kesilen pek çok poliçede bölge onayına tabi tutulmaları, pek çok sektörde onay alamamaları ve çoğunlukla poliçe taleplerinin reddedilmesi
- 21 plakalı araçların poliçe bedellerinin göreceli olarak daha yüksek olması, %50-%100 oranında değişen fiyat artışı uygulanması
- 21 plaka için fiyat yüksekliğinin yanında, ikamete göre de fiyatın değişmesi, Diyarbakır'da ikamet durumunda diğer plakalarda da fiyatların yüksek olması, tavan fiyatların uygulanması
- Bölgemiz plakalarına bazı sigorta şirketlerinin teminat vermemesi veya terör olaylarında muafiyet vermesi nedeniyle kasko teklifi vermekte zorlanmaları, konut ve işyeri sigortalarında da aynı durumun yaşanması
- Acentelik yapmaya yetkili olmalarına rağmen, sigorta şirketlerinden acentelik almakta yaşadıkları sıkıntılar, müşterilerine uygun fiyatta sigorta işlemi satabilmek için başka kanallar ile batıdaki acenteler ile iş yapmak zorunda kalmaları

- Diyarbakır'da herhangi bir şirketten acente alamayan bir şirketin batıya taşınınca birkaç firmadan birden acentelik alabilecek olması
- Haziran 2015'den bugüne yangın teminatı vermekte zorlanmaları, daha önce poliçesi olmayan işyerlerine teminat verilmemesi, Sur ve Bağlar ilçelerinde teminat verilmemesinin yanında yenilemelerin dahi yapılamaması
- Fiyatların artık her ay değişmesi, sürekli değişen fiyatlar ve özel uygulamalar nedeni ile sigorta satışı yapamamaları, aynı zamanda müşteriler ile de sorun yaşamaları ve müşteri kayıpları

Bölgemizdeki olaylar nedeni ile sigorta şirketlerinin poliçe kesmek istememelerinin doğal karşılandığı, ancak sigortanın da mecburi bir ürün ve hizmet olduğu, bu nedenle devletin destek vermesi, tanzim ve sürekliliğini sağlaması gerektiği ifade edilmiştir.

Acentelerin genel olarak ortaklaştıkları talepler ve öneriler;

- Sigorta primlerinin uygun hale getirilmesi için görüşmeler yapılması gerektiği, trafik sigortalarının serbest fiyatlandırılması nedeni ile güvenlik olayları gerekçe gösterilerek ciddi artışların yapıldığı, bunun önlenmesi için kişiye özel prim uygulaması veya devletin tek fiyat uygulaması gibi önlemlerin alınması gerektiği belirtilmiştir.
- Terör teminatının tüm firmalar tarafından bölgemizde sağlanması, buna ilişkin bölgesel farklılıkların giderilmesi gerektiği ifade edilmiştir.
- Komisyonların düşürülmemesi ve primler için sigorta şirketleri ile görüşmelerin yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Sonuç olarak;

İlimizde yaşanan olayların diğer sektörlerde olduğu gibi, tüm sektörlerde ve kişilere hizmet sunan sigorta acentelerini ve yürüttükleri işlemleri olumsuz etkilediği görülmüştür. Bölgenin riskli bölge olarak görülmesi ve daha özel politikaların uygulanması geçmiş dönemde de görülmüş, ancak artan olaylar ile birlikte özel uygulamaların arttığı, yereldeki acenteleri olumsuz etkilediği ve sigorta satın alan işletme ve kişilere yansıdığı görülmüştür.

Özellikle trafik sigortası gibi zorunlu sigortalarda yaşanan artışlar, bir bütün alım gücü azalan kent halkını maddi olarak zorlamıştır. Ayrıca terör teminatı verilmemesi veya muaf tutulması da bölgede yaşanan olaylarda oluşan kayıpların işyerlerine ve kişilere yansımaları anlamına gelmektedir.

Bu dönemde bazı şirketlerin acentelik vermediği, bazı şirketlerin batıdaki acenteler üzerinde sigorta işlemlerini yürüttükleri, prim artışlarının yanında görülen diğer sorunlardır. Kent ile ilgili güvenlik algısı devam ettiği sürece de, sigorta şirketlerinin buna göre pozisyon alacağı ve sigorta işlemlerinde, acente ve sigorta satın alan işyerleri ve kişilerin zarar göreceği görülmektedir. Bu nedenle acenteler tarafından ilgili kurumlar ve yapılar ile görüşmelerin yapılması ve daha pozitif uygulamaların geliştirilmesi için çalışma yapılması gerektiği belirtilmiştir.

İmalat Sektörü Saha Çalışmasının Sonuçları;

İmalat sektöründe faaliyet gösteren 173 firma ile görüşme yapılmış, 17 sorudan bilgi formunu doldurmaları sağlanmıştır.

Tablo 1: Firmaların Üretim Alanlarına Göre Dağılımı;

Üretim Alanı	Firma Sayısı
İnşaat Malzemeleri	36
Gıda Ürünleri	26
Metal ve Makine Ekipmanları	26
Blok ve Levha Mermer	18
Tekstil, Konfeksiyon	16
Ahşap Ürünleri ve Mobilya	16
Plastik Ürünleri	10
Diğer	25
Toplam	173

Görüşme yapılan işletmeler ağırlıklı olarak inşaat malzemeleri, gıda ürünleri ve metal ve makine ekipmanları üretimi yapan işletmelerdir. 78 işletme Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet göstermektedir. Firmalar ilimiz imalat sektörünün yoğunlaştığı üretim alanlarına göre seçilmiştir.

Tablo 2: İşletmelerin 2014 yılından bugüne üretim kapasitesindeki değişime göre dağılımı;

2014 – 2015 üretim değişimi	Firma Sayısı	Görüşme Yapılan firma içindeki payı
Üretimimiz Değişmedi	14	%8
Üretimimiz Azaldı	126	%72
Üretimimiz Arttı	30	%17
Yeni Kuruluş	1	
Diğer (Cevap vermeyen işletmeler)	2	
Toplam	173	%100

Görüşme yapılan işletmelerin %72'si 2014 yılına göre 2015 yılında yaptıkları üretimin azaldığını, %17'si arttığını ifade etmiştir.

Tablo 3: Üretim Artış Oranlarına Göre İşletmelerin Dağılımı;

Üretimi Artan İşletmelerin Artış Oranları	Firma Sayısı
%5-%25 oranında artış	15
%26-%50 oranında artış	8
%51-%100 oranında artış	4
Oran Belirtmeyen firmalar	3
Toplam	30

Üretimini arttığını belirten işletmelerin %50'si, %5-%25 oranında bir artış olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 4: Üretim Düşüş Oranlarına Göre İşletmelerin Dağılımı;

Üretimi Azalan İşletmelerin Düşüş Oranları	Firma Sayısı
%5-%25 oranında düşüş	31
%26-%50 oranında düşüş	68
%51-%100 oranında düşüş	26
Oran Belirtmeyen firmalar	1
Toplam	126

Üretim azaldığını belirten işletmelerin %24'ü, %5-%25 oranında bir düşüş, %53'ü, %26-%50 oranında bir düşüş olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 5: İşletmelerin 2014 yılında satış yaptıkları pazarlara göre dağılımı;

	Firma Sayısı	Görüşme İşletmeler İçindeki Payı
Diyarbakır	62	%35
Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri	71	%41
Diğer Bölgeler, Türkiye	67	%38
İhracat	67	%38

İhracat yapılan işletmelerin büyük çoğunluğu Ortadoğu ülkelerine ihracat yapmaktadırlar.

Tablo 6: İşletmelerin 2015 yılında satış yaptıkları pazarlara göre dağılımı;

	Firma Sayısı	Görüşme İşletmeler İçindeki Payı
Diyarbakır	60	%34
Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri	71	%41
Diğer Bölgeler, Türkiye	67	%38
İhracat	57	%32

İhracat yapan işletme sayısında büyük bir değişiklik olmamakla beraber ihracat yapılan ülkelerin azaldığı, işletmelerin tüm satışlarında ihracat oranının düştüğü görülmektedir.

İhracat yapan firmalardan 45 firma 2014 yılında toplam satışlarındaki ihracatın payının 2015 yılında düştüğünü belirtmişlerdir.

Görüşme yapılan işletmelerden sadece 50 firma üretim için ithal hammadde kullandığını belirtmiştir.

Tablo 7: İşletmelerin 2014 yılına kıyasla 2015 yılında cirolarının değişimine göre dağılımı;

	Firma Sayısı	Görüşme İşletmeler İçindeki Payı
%5-%25 oranında ciro kaybı	36	%20
%26-%50 oranında ciro kaybı	63	%36
%51-%100 oranında ciro kaybı	28	%16
Ciro kaybı diğer	3	
%5-%25 oranında ciro artışı	16	%9
%26-%50 oranında ciro artışı	5	%2
%51-%100 oranında ciro artışı	6	%3
Ciro artışı diğer	3	
Cevap Vermeyen İşletme Sayısı	13	
Toplam	173	%100

Görüşme yapılan işletmelerin %75'i 2015 yılında ciro kaybına uğradıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 8: İşletmelerin çalışan Sayılarına Göre Dağılımı;

	2014	2015
1-5 çalışanı olan işletme sayısı	5	13
6-25 çalışanı olan işletme sayısı	73	79
26-50 çalışanı olan işletme sayısı	46	39
51-100 çalışanı olan işletme sayısı	15	15
101-200 çalışanı olan işletme sayısı	11	8
201 – üstü çalışanı olan işletme sayısı	6	7
Cevap Vermeyen İşletme Sayısı	17	12
Toplam	173	173

2014 yılında 156 işletme bünyesinde toplam 6.778 kişilik bir istihdam (1.250 kadın, 5.528 erkek) sağlanırken, 2015 yılında yeni istihdam sağlayan 6 işletme hariç 155 işletme bünyesinde 5.912 kişilik bir istihdam (1.256 kadın, 4.656 erkek) sağlanmıştır. Toplam 77 firmanın (toplam firma sayısının %44'ü) çalışan sayısı azalmıştır.

Gelecek için çalışan sayısında öngörülen değişikliğe ilişkin; görüşme yapılan işletmelerin %38'i azalacağını, %21'i artacağını ve %38'i herhangi bir değişiklik olmayacağını aktarmıştır.

Tablo 9: İşletmelerin Finansman İle İlgili Sorunlarının Dağılımı;

	2014	2015
Banka kredilerini geri ödeyemiyoruz	27	%15
Bankalar kullandığımız kredileri geri çağırıyor	29	%16
Yeni kredi imkanları yok, mevcut kredilerde uygulanan faizler yüksek	124	%71
Kredi için gösterilen teminatlar değerinin oldukça altında fiyatlandırılıyor	129	%74
Sigorta primleri yüksek ve bazı sigorta türleri (terör gibi) bölgemizde uygulanmıyor	134	%77
İşletme ödemelerinde ve tahsilatlarında vade süreleri daha uzun ve geri dönüşlerde sorunlar yaşıyoruz	94	%54
Birikmiş vergi borçlarımız var	21	%12
Birikmiş SGK borçlarımız var	17	%9
Diğer	4	
Cevap Vermeyen Firma Sayısı	7	

İşletmelerin yeni kredi kullanımında ve sigorta işlemlerinde daha yoğun olarak sorun yaşadıkları, ancak ödeme yapmakta zorlanan işletmelerin de mevcut kredi ödemelerini yapamadıkları ve kredilerinin geri çağrıldığı görülmüştür.

Görüşme yapılan işletmelerin %61'i (107 firma) 2015 yılı için yeni yatırım planlarının bulunduğunu, %35'i bulunmadığını belirtmiştir.

Yeni yatırımı olduğunu ifade eden 35 firma (%32) yatırım planlarını iptal ettiklerini belirtmişlerdir. 66 firma (%61'i) yatırıma başladıklarını ancak yatırım planlarını daha uzun bir süre için revize ettiklerini belirtmişlerdir. 5 firma yatırımını tamamladığını belirtmiştir.

Görüşme yapılan işletmelerin %57'si, 2015 Haziran döneminden sonra ulaşım ve nakliye ile ilgili sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Görüşme yapılan işletmelerin genel olarak aktardıkları sorunlar;

- Bankalarda kredi kullanmada risk faktörünün yüksek olduğunu, bu nedenle ödeme planlarının kısa vadeli ve faizlerin yüksek olduğunu belirtmişlerdir.
- İhracat firmaları karayolu ile taşımada yolda karşılaştıkları uygulamalar, kapıların kapanması ve fiyatların olayların etkisi ile artması nedeni ile ihracat işlemlerinde zorlandıklarını ve maliyetlerin arttığını ifade etmişlerdir.
- Toplumsal olayların kamuoyunda yarattığı güvenlik algısı ve toplumsal tepkiler nedeni ile tedarikçilerden aldıkları ürünleri bölgeye getirmekte zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle batı illerinden bölgemize araç bulmakta zorlandıklarını, fiyatların çok yüksek olduğunu, yüksek fiyatları kabul etmelerine rağmen nakliyecilerin bu bölgede ulaşım ve taşımada isteksiz oldukları, hizmet vermek istemedikleri ifade edilmiştir.
- Nakliye sorunu nedeni ile sevkiyatların yavaşladığı ve bunun da üretimi ve ödemeleri olumsuz etkilediği ifade edilmiştir.
- Yeni kredi kullanamama, teminatların ve faiz oranlarının yüksek olması, mevcut kredileri ödemedeki güçlükler, kredilerin geri çağrılması, ödemelerdeki gecikmeler nedeni ile çeklerin yazılması gibi finansal sorunlar ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.
- Yatırım planlarının askıya alındığı, mevcut üretimi, personeli ve müşterileri korumaya yönelik çalışma yapıldığı, ancak sürecin devam etmesi ile artık mevcudun da korunamayacağını ifade etmişlerdir.
- Özellikle Türkiye'nin batısına ürün satan işletmeler, oluşan bölge ve il algısı nedeni ile satışlarda zorlandıklarını, mevcut müşteri ilişkilerini de kaybetmeye başladıklarını ifade etmişlerdir.
- Daha önce vadeli ödeme planına sahip oldukları tedarik anlaşmalarında, bugün ancak önceden peşin ödeme ile girdi tedarik edebildiklerini ve bu durumunda tüm üretim ve finansal yönetim sürecini, rekabet edebilirliği olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir.
- Habur sınır kapısının bir aydan fazla bir süre kapalı kaldığı, Irak'da yaşanan savaş nedeni ile düşen ihracatın, ülkemizde de gelişen olaylar nedeni ile ciddi düşüş yaşadığı

ve mevcut satışlarda da, ödemeler de sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Kapının kapalı olduğu süreçte zamanında ürün teslimi yapamadıkları için müşterileri ile sorun yaşadıklarını ve iş kaybına uğradıklarını ifade etmişlerdir.

- Üretim kapasitesinin düşmesi nedeni ile çalışanlarını işten çıkarmak zoruna kalan işletmeler, yetiştirdikleri nitelikli çalışanları bu dönemde kaybettiklerini, ödeme güçlüğü çeken işletmeler de personel ödemelerindeki gecikmeler nedeni ile motivasyon ve verimliliğin azaldığını ifade etmişlerdir.
- Bayiler üzerinden satış yapan firmalar, Türkiye'nin farklı yerlerinde bulunan bayilerinde satışların %90 oranına kadar azaldığını, kamuoyunda oluşan algının ilimizde üretilen ürünlere yönelik bir önyargı oluşturduğunu, bayilik anlaşmaları, satış ve dağıtım noktalarında sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir.
- Servis bakım, danışmanlık hizmetleri için yurtiçinden ve dışından müşteri ve uzmanların bölgeye ve ilimize gelmek istemedikleri belirtilmiştir.
- Yatırım teşvik belgesi, TSE belgesi gibi üretim için ilgili kamu kurumlarında yürüttükleri işlemlerde de, inceleme için uzman taleplerinin uzun süre karşılanmadığı, bu nedenle üretim ve satış süreçlerinde ciddi gecikmeler ve sorunlar yaşadıklarını aktarmışlardır.
-

Görüşme yapılan işletmelerin genel olarak talep ve önerileri;

- Yaklaşık 1 yıldır yaşanan toplumsal olaylar ve güvenlik sorunları nedeni ile oluşan kayıpların giderilmesi için ilimize ve bölgemize pozitif ayrımcılık yapılması ve özel politika ve önlemlerin uygulanması
- Finansmanda yaşanan sorunlara ilişkin işletmeleri rahatlatıcı teşvik ve desteklerin sunulması ve bankaların kredi kullandırmadaki, döneme göre gelişen uygulamalarının önlenmesi için görüşmeler yapılması
- Üretilen ürünlerin yerelde, bölgemizde ve Türkiye'nin batısında satışı, tanıtımı ve mevcut algının kırılması için reklam ve tanıtım çalışmalarının yapılması
- Nakliye, ulaşım, lojistik alanında yaşanan ve işletmelerin girdi tedarigi ve satış süreçlerini olumsuz etkileyen sorunların aşılması için çalışma yapılması
- İşletmelerin yaşanan sorunlar nedeni ile kaybettikleri çalışanlar ve henüz bünyesinde çalışan personellerin sürekliliğinin sağlanması için uygun desteklerin sunulması.
- Mevcut kredilerin ertelenmesi ve daha uygun koşullarda kredi kullanımının sağlanması
- SGK, Enerji, vergi maliyetleri için devlet desteklerinin artırılması

Sonuç Olarak;

İmalat sektöründe yapılan saha çalışmasında yaklaşık bir yıldır gelişen sürecin özellikle işletmelerin satış ve ihracat işlemlerini etkilediği, belirtilen ciro kayıpları ve satış işlemlerinde yaşadıkları sorunlardan görülmektedir. İşletmeler bu dönemde üretimlerine devam ederek stok oluşturmuş, mevcut birikimlerini kullanmış ve iş ilişkileri ile çalışan sayılarını korumaya çalışmışlardır. Özellikle ihracat çalışan işletmeler Irak pazarında yaşanan sorunlar nedeni ile yeni pazar arayışına başlamış, gerek Irak pazarında ve gerekse Türkiye'nin diğer bölgelerinde yaşadıkları iş kayıplarını yeni pazarlar ile kapatmaya çalışmaktadırlar.

Ancak işletmelerin yaşadıkları en temel sorunlardan biri bölgede sokağa çıkma yasakları ve güvenlik sorunları nedeni ile satış, ödeme ve tedarikteki sorunlar, diğer bölgelerde de ilimiz ürünlerine ilişkin oluşan önyargılardır. Çözüm sürecinde ilimiz sanayisinde yeni yatırımlar ve mevcut işletmelerin kapasite artışı beklerken, bugün içinde bulunduğumuz koşullarda işletmelerimiz mevcut üretimlerini korumaya ve sürdürmeye çalışmaktadırlar. Belirtilen somut taleplerin yanında, bir bütün güvelik algısının kırılması ve yeniden barışın, huzurun sağlanacağı bir ortamda üretimin sürdürülebileceği işletmeler tarafından belirtilmiştir. Bu dönemde yaşanan kayıpların giderilmesi içinde, özellikle yeni pazar çalışmaları ve işletme üretim süreçlerinin sürdürülmesi için istihdam destekleri ile finansal desteklerin önemli olduğu ifade edilmiştir.

Oteller ile yapılan Görüşmelerde Elde Edilen Sonuçlar;

Çözüm sürecinde yeni yatırım alanlarında konaklama tesisi yatırım taleplerinde önemli bir artış sağlanmıştır. Bu dönemde başlatılan yatırımların bir kısmı tamamlanmıştır. Haziran 2015'de UNESCO Dünya Kültür Miras Listesine Diyarbakır Surları ve Hevsel Bahçelerinin alınması ile özellikle turizm sektöründeki işletmelerimiz kapasite artışına ve yeni yatırımlara yönelmişlerdir. Ancak yaklaşık bir yıldır yaşanan olaylardan en çok turizm sektörü ve bu sektörde faaliyet gösteren işletmelerimiz etkilenmiştir.

Yerelde oteller ile yapılan görüşmelerde; toplumsal olaylar ve güvenlik sorunları ile birlikte doluluk oranlarının düştüğü, otellerin doluluk oranlarının %10 - %50 arasında değiştiği görülmektedir. Aynı şekilde çalışan sayılarında da düşüş olduğu görülmüştür. Bu dönemde firmaların büyük çoğunluğunda %10 - %60 arasında ciro kaybı söz konusudur. Otellerdeki ziyaretçilerin %90-95 oranında yerli, %5-10 oranında yabancı oldukları belirtilmiştir. Ciro kayıplarının 2016 yılının 2. çeyreğinde daha fazla artış göstereceği belirtilmiştir. Tur organizasyonları ile ilgili, 2014 yılında çalıştıklarını, 2015 yılından itibaren bir düşüş yaşandığı ve şu an hiçbir tur organizasyonunun düzenlenmediğini belirtilmiştir.

Belirtilen sorunlar, Sur'da sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı bölgenin dışında kalan diğer otellerde gözlenmiştir. Sur ilçesindeki oteller 1-4 ay arasında değişen sürelerde kapalı kalmış ve son 15 gündür faaliyet göstermeye başlamışlardır.

Oteller, sürecin bu şekilde devam etmesi durumunda personel azaltmaya gideceklerini ve hizmet veremeyecek bir duruma geleceklerini ifade etmişlerdir.

Ŗu an ilde ulusal ve uluslararası düzeydeki tüm toplantı ve programların, fuarlar da dahil iptal edildiği belirtilmiŖtir.

Turizm sektörünün salt yasakların sona ermesi ile yeniden geliŖmesinin mümkün olmadığı, yaŖamın normale dönmesinin ardından ilin turizm stratejisine yönelik özel iŖletmeler ve ilgili kurumların ortaklığında kapsamlı bir alıŖma yapılması gerektiği belirtilmiŖtir.

Sonuc Olarak;

GrŖme yapılan tüm iŖletmeler ekonomik alanda oluŖan sorunlara iliŖkin alınacak eŖitli önlemler ile çözüm üretilmesi gerektiğini, ancak ilin ekonomisinin geliŖmesi ve rekabet edecek bir düzeye ulaŖması için güvenlik algısının kırılması ve uygun yatırım ortamının sağlanması gerektiğini ve bunun da ancak yeniden barıŖın tesis edilmesi ile mümkün olacağını ifade etmiŖlerdir.

